

RECURSUL ÎN INTERESUL LEGII - IZVOR DE DREPT. APLICAREA DECIZIILOR INTERPRETATIVE ÎN TIMP

Author: Liana Gabriela GHEORGHIU*

***Abstract:** La Loi no. 59/1993 pour la modification du Code de procédure civile, du Code de la famille, de la Loi du contentieux administratif no. 29/1990 et de la Loi no. 94/1992 concernant l'organisation et le fonctionnement de la Cour de Comptes de la Roumanie a réintroduit le recours dans l'intérêt de la loi, celui-ci étant réglementé par les dispositions de l'art. 329 du Code de procédure civile. Essentiellement, le recours dans l'intérêt de la loi est devenu une extraordinaire voie d'attaque ayant le rôle d'assurer l'interprétation et l'application unitaire de la loi. Le problème comporte une grande importance pour les praticiens du droit mais aussi pour les théoriciens, ces aspects ne faisant pas l'objet d'une étude distincte ou d'une polémique doctrinaire générée par des opinions contradictoires. Notre étude traitera en bref une possible mais légale aussi - nous l'estimons- mise en question de cette problématique.*

***Keywords:** Recours dans l'intérêt de la loi, Décisions interprétatives, Code de procédure civil, Extraordinaire voie.*

***JEL Classification:** K41*

Recursul în interesul legii a fost instituționalizat în Franța prin art. 3 al Legii din 1 decembrie 1790.

Rațiunea acestei căi de atac era de a asigura Curții de Casație rolul de a menține respectul față de lege, de a-l impune tuturor jurisdicțiilor și de a stabili unitatea de jurisprudență, rol care nu s-ar fi îndeplinit dacă acțiunea sa ar fi fost în întregime subordonată acțiunii și intereselor părților în cauză¹.

În legislația noastră recursul în interesul legii a fost introdus prin art. 13 al Legii privind Curtea de Casație intrată în vigoare la 1851². Recursul în interesul legii a fost abrogat prin Decretul nr. 132 din 2 aprilie 1949 pentru organizarea judecătorească. Acest act normativ a abrogat întregul capitol al recursurilor speciale și a introdus în locul

---

* Judge, Court of Appeal, Tîrgu-Mureș, Romania.

¹ Viorel M. Ciobanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, p. 457-461.

² Florea Măgureanu, *Drept procesual civil*, ediția a VII-a, Editura ALL Beck, pag. 413.

acestora „cererea de îndreptare”. Această cale de atac extraordinară a fost modificată primind în final, prin Decretul nr. 471/1957, denumirea de „recurs în supraveghere”.

Doctrina vremii definea recursul în supraveghere ca fiind o cale extraordinară de atac prin care procurorul general al Republicii Populare Române sesizează Tribunalul Suprem în vederea examinării unor hotărâri definitive în cadrul procedurii de supraveghere³.

Scopul declarat al recursului în supraveghere era acela de exercitare a dreptului de supraveghere asupra activității judiciare privitor la hotărârile judecătorești definitive ale oricărei instanțe ordinare sau speciale⁴.

Doctrina juridică atribuia acestei căi extraordinare de atac caracterele unei instituții „de tip socialist” cu scopul de a contribui la consolidarea și asigurarea legalității populare prin desființarea acelor hotărâri definitive ale oricărei instanțe judecătorești, ordinare sau specială, hotărâri care erau apreciate ca fiind netemeinice sau nelegale.

De asemenea, această cale de atac era considerată mijlocul prin care atât fostul Tribunal Suprem al RPR cât și Procurorul general al RPR își exercitau, în condițiile legii, sarcina trasată în Constituție, respectiv de a supraveghea activitatea judiciară a tuturor instanțelor judecătorești⁵.

Modificările inițiate de legiuitorul socialist veneau să înlocuiască vechile reglementări conform cărora sarcina de supraveghere a activității judiciare a instanțelor judecătorești, era atribuită fostei Curți Supreme de Justiție potrivit dispozițiilor instituite prin Constituția RPR din 13 aprilie 1948. Potrivit aceluiași dispoziții constituționale rolul procurorului era acela de a supraveghea respectarea legilor penale. Aplicarea acestui principiu constituțional a fost reglementată prin Legea pentru organizarea judecătorească, respectiv Legea nr. 341 din 5 decembrie 1947. Ulterior prin Decretul 1/1948 alături de dreptul primului președinte al Curții Supreme s-a reglementat și dreptul Procurorului General al Republicii Populare Române de a cere pe calea unui recurs extraordinar anularea hotărârilor sau actelor judecătorești definitive și irevocabile contrare legii⁶.

Așa cum s-a mai arătat, recursul în interesul legii a fost inițial denumit „cerere de îndreptare” (modificările aduse Codului de procedură civilă prin Decretul nr. 132/1952). Termenul de cerere de îndreptare a fost înlocuit cu termenul de recurs în supraveghere prin Legea nr. 2 din 6 aprilie 1956 privind modificarea Legii nr. 5/1952, fiind preluat de dispozițiile Codului de procedură civilă prin modificările aduse acestuia prin Decretul 471 din 30 septembrie 1957.

Doctrina vremii a constatat asemănările în privința procedurii de judecare a acestui recurs extraordinar cu procedura de judecată în recurs, în sensul că în cadrul fiecăreia dintre aceste proceduri avea loc o verificare a temeiniciei și legalității a hotărârii

---

³ Grațian Porumb, *Tratat de procedură civilă comentat și adnotat*, vol. II, Editura Științifică, București, 1962 pag. 112.

⁴ Art. 329 alin. 1 C.pr.civ., textul vizează modificările aduse prin Decretul nr. 470 din 5 decembrie 1958, publicat în Buletinul Oficial nr. 38.

⁵ Constituția RPR din 27 septembrie 1952 conținea următoarele prevederi:
Art.72 „Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române exercită supravegherea activității judiciare a tuturor instanțelor judecătorești din Republica Populară Română”.

Art.73 „Procurorul general al Republicii Populare Române exercită supravegherea superioară a respectării legilor de către ministere și celelalte organe centrale, de către organele locale ale puterii și administrației de stat, precum și de către funcționari și ceilalți cetățeni”.

⁶ Art. 33 din Decretul nr. 1 din 22 aprilie 1948, publicat în M.Of. nr. 95/1948.

atacate, exercitându-se astfel controlul judiciar asupra activității instanțelor judecătorești ierarhic inferioare pentru apărarea drepturilor și intereselor legale ale părților din proces, pentru asigurarea respectării legalității și înfăptuirea justiției⁷.

Recursul în supraveghere astfel cum a fost reglementat prin Decretul 470 din 5 decembrie 1958 a fost analizat de doctrina prin prisma deosebirilor față de modul de reglementare anterior precum și prin prisma particularităților pe care această cale extraordinară de atac le avea.

În primul rând, s-a arătat că recursul în supraveghere este o cale extraordinară de atac ce poate fi exercitată de un singur organ, respectiv Procurorul General al RPR care avea atât sarcina cât și răspunderea supravegherii superioare a respectării legalității.

În al doilea rând, Procurorul General al RPR putea interveni atunci când se încheia ciclul celor două grade de jurisdicție cu alte cuvinte pe calea supravegherii puteau fi reexamineate numai hotărârile judecătorești definitive.

În al treilea rând, dreptul Procurorului General al RPR prin prisma prevederilor Decretului nr. 470/1958 a devenit un drept exclusiv.

În al patrulea, rând recursul în supraveghere nu era obligatoriu pentru organul de supraveghere, ci acesta putea să-l exercite atunci când constata că greșelile săvârșite sunt esențiale astfel că este necesară desființarea hotărârii ce forma obiectul sesizării (organele procuraturii, ale Ministerului Justiției precum și orice persoană interesată puteau petiționa către Procurorul General solicitându-i acestuia să-și exercite dreptul de supraveghere).

În al cincilea rând, hotărârile definitive nu se bucurau de autoritate de lucru judecat în mod absolut fiind considerat de doctrina vremii ca un interes cultivat de „clasele dominante exploatare”⁸.

Legea de organizare judecătorească nr. 58/1968 și Decretul nr. 27/1973 au consacrat o nouă denumire și anume aceea de recurs extraordinar.

Recursul extraordinar putea fi introdus numai de procurorul general, în termen de 1 an de la rămânerea definitivă a hotărârii, pentru încălcarea esențială a legii sau vădita netemeinicie a hotărârii atacate⁹.

Legea nr. 59/1993 pentru modificarea Codului de procedură civilă, a Codului familiei, a Legii contenciosului administrativ nr. 29/1990 și a Legii nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi a României a reintrodus recursul în interesul legii acesta fiind reglementat prin dispozițiile art. 329 Cod procedură civilă.

Legiuitorul român a oscilat și în perioada postdecembristă în formularea textului articolului 329 Cod procedură civilă, în sensul în care acesta, textul, a suferit modificări repetate.

În forma actuală, articolul 329 Cod procedură civilă, are următorul conținut: *„Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, precum și colegiile de conducere ale Curților de apel au dreptul, pentru a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii pe întreg teritoriul României, să ceară Înaltei Curți de casație și justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești”*.

---

⁷ M.M.Grodzinski, *Recursul și cererea de îndreptare în procesul penal sovietic*.

⁸ Grațian Porumb, *op.cit.*, pag. 116.

⁹ Gabriel Boroș, Dumitru Rădescu, *Codul de Procedură Civilă - comentat și adnotat*, Editura ALL, București 1994, pag. 594.

Deciziile prin care se soluționează sesizările se pronunță de Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Soluțiile se pronunță numai în interesul legii, nu au efect asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților în acele procese. Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe.

În esență, recursul în interesul legii a devenit o cale extraordinară de atac menită a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii.

În mod evident scopul declarat al recursului în interesul legii diferă de cel avut în vedere de legiuitor anterior anului 1990 în sensul în care această cale extraordinară de atac reprezenta mijlocul eficient de verificare a temeiniciei unei hotărâri judecătorești irevocabile. Doctrina vremii aprecia că autoritatea de lucru judecat nu este vătămată întrucât această cale extraordinară de atac este o facultate pentru Procurorul General al României și se exercită doar atunci când încălcările legii sunt evidente iar hotărârile judecătorești sunt vădit nelegale¹⁰.

Noile reglementări condiționează promovarea recursului în interesul de legii de existența mai multor hotărâri contradictorii generate de aplicarea și interpretarea neunitară a legii.

Cea de a doua din aceste componente respectiv interpretarea unitară a legii este¹¹, spun unii autori, pe cât de generoasă pe atât de discutabilă. În acest sens se arată că, în ceea ce privește caracterul obligatoriu al acestor decizii, nu există nici o dispoziție constituțională conform căreia instanța supremă ar putea proceda la interpretarea general obligatorie a legilor.

Soluționând un recurs în interesul legii, Înalta Curte de Casație și Justiție desfășoară o activitate care este parte integrantă a procesului de aplicare a dreptului. În acest context se ajunge la o confuzie de planuri în sensul în care interpretarea general obligatorie aparține numai autorității legiuitoare iar interpretarea cazuistică autorității judecătorești. Relevând aceste aspecte privind cele două forme de interpretare, s-a subliniat dificultatea, chiar și teoretică a acceptării ideii că o instanță judecătorească - chiar dacă este vorba numai de instanța supremă - poate trece de la interpretarea cazuistică la interpretarea general obligatorie¹².

Obligativitatea pentru instanțe a deciziilor pronunțate în cadrul recursului în interesul legii a generat controverse doctrinare și prin prisma caracterului constituțional al dispozițiilor art. 329 alin. 3 Cod procedură civilă¹³.

Opiniile exprimate în literatura juridică nu sunt unanime însă existența acestor controverse pun în fața practicienilor atât problemele legate de constituționalitatea normei legale cât mai ales probleme privind aplicarea în timp a acestor decizii.

Dacă cenzurarea constituționalității dispozițiilor cuprinse într-o normă legală este atributul exclusiv al Curții Constituționale instanțele de drept comun putând verifica

---

¹⁰ Grațian Porumb, *op. cit.*, pag. 115.

¹¹ Ion Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Editura All Beck, București, 2005, pag. 287.

¹² Ion Deleanu, *op.cit.*, pag. 235.

¹³ Carmen Ungureanu, Dispozițiile art. 329 al 3 fraza finală din Codul de procedură civilă astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 59/1993, sunt constituționale, în *Revista Dreptul* nr. 7/ 1994, p. 10; V.M. Ciobanu, G. Boroi, M. Nicolae, modificările aduse Codului de procedură civilă, prin O.U.G. nr. 138/2000, în *Revista Dreptul* nr. 1/2001, pag. 3; B. Diamant, E. Blându, C. Turianu, *Discuție cu privire la caracterul deciziilor civile ale CSJ, date în Secțiile unite, ca urmare a introducerii unor recursuri în interesul legii*, în *Revista Dreptul* nr. 7/2003.

formal și în limitele prevăzute de art. 29 din Legea 47/1992 excepțiile astfel invocate nu la fel se pune problema aplicării în timp a dispozițiilor obligatorii cuprinse în deciziile date în recursul în interesul legii.

Problema prezintă importanță deosebită pentru practicienii dreptului însă în egală măsură și pentru teoreticienii aceste aspecte nefăcând obiectul vreunui studiu distinct sau vreunei polemici doctrinare generate de opinii contradictorii

Prezentul studiu va trata succint o posibilă, dar apreciez și legală, abordare a acestei problematice.

Doctrina juridică este unanimă în a aprecia că deciziile pronunțate în recursul în interesul legii sunt izvoare de drept. Desigur și sub acest aspect există diferențe de opinii, însă neesențiale, în sensul în care sunt considerate de unii autori izvoare principale¹⁴, iar de către alți autori izvoare secundare de drept¹⁵.

Pentru conținutul studiului de față relevantă este această calificare, respectiv ca izvor de drept. Pornind de la acest aspect practicienii sunt puși să aplice norma interpretativă obligatorie. Întrebarea care se pune este dacă această normă obligatorie, izvor de drept, este supusă principiului neretroactivității?

Printr-o decizie pronunțată în recurs, Curtea de Apel Tîrgu-Mureș, a dat răspuns acestei probleme în sensul în care instanța a reținut în considerentele deciziei că apariția unei decizii în interesul legii (publicarea în Monitorul Oficial) după pronunțarea unei hotărâri judecătorești în primă instanță nu constituie prin ea însăși un motiv de nelegalitate, din cele prevăzute de art. 304 sau 304¹ Cod procedură civilă. Iar conform prevederilor art. 15 alin. 2 din Constituție, nici o normă juridică nu retroactivează cu excepția normelor cuprinse în legea penală sau contravențională mai favorabilă.

Prin urmare Curtea de Apel Tîrgu-Mureș a apreciat că nici normele interpretative edictate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii nu pot retroactiva ele negăsindu-și aplicare în cauzele soluționate anterior publicării în Monitorul Oficial al României¹⁶.

Speța prezintă două probleme deosebit de importante prima despre care am amintit deja, privind aplicarea principiului neretroactivității și a doua privind momentul dobândirii forței juridice obligatorii care poate fi, după unii practicieni, momentul pronunțării Înaltei Curți de Casație și Justiție¹⁷ sau momentul publicării în Monitorul Oficial al României.

În ceea ce privește momentul dobândirii caracterului obligatoriu este evidentă cerința cuprinsă în textul de lege astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 219/2005 fără a mai detalia, steril de altfel, opiniile izolate precum cea arătată mai sus. În acest sens, prevederile art. 329 alin. 2 Cod procedură civilă cuprind, fără echivoc, cerința publicării în Monitorul Oficial al României, partea I fiind astfel asigurat caracterul obligatoriu, opozabil *erga omnes*.

Cel de-al doilea aspect, privind aplicarea în timp a acestor decizii, a fost soluționat în mod corect de instanța de recurs prin soluția amintită.

---

¹⁴ Florea Măgureanu, *op. cit.*, pag. 415; V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Editura Național, București, 1997, pag. 461.

¹⁵ G. Boroi, D. Rădescu, *Codul de Procedură civilă comentat și adnotat*, Editura ALL, București, 1994; Ion Deleanu, *op. cit.*, pag. 290.

¹⁶ Decizia nr. 215/R/4 aprilie 2006 a Curții de apel Tîrgu-Mureș, Secția civilă, de muncă și asigurări sociale, pentru minori și familie (nepublicată).

¹⁷ Ministerul Justiției – sesizarea CSM sub nr. 1795/IJ/1573/SIJ/2006.

În cele ce urmează studiul de față va aduce argumente suplimentare care se circumscriu atât dispozițiilor constituționale cât și soluțiilor pronunțate de CEDO soluții care de asemenea au caracter obligatoriu precum și calitatea de izvor de drept.

Dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale obligă la respectarea principiului neretroactivității și a „speranței legitime” ce decurge dintr-o hotărâre chiar nedefinitivă.

Pronunțând decizia amintită anterior, Curtea de Apel Tîrgu-Mureș a dat eficiență art. 6 din Convenție. Soluția contrară ar fi încălcat pe de o parte acest text al Convenției, iar pe de altă parte, ar fi venit în contradicție cu dispozițiile cuprinse în art. 11 și art. 20 din Constituția României, dispoziții potrivit cărora Convenția Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului sunt direct aplicabile în dreptul intern și prevalează asupra celorlalte acte normative.

Pe de altă parte Curtea constituțională a reținut că interpretarea instanței de contencios european, în virtutea principiului subsidiarității, se impune și față de instanța de contencios constituțional român¹⁸.

Trebuie subliniată valoarea de principiu și de o deosebită importanță a celor reținute de Curtea Constituțională încă din anul 1994, în sensul preeminenței jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Preeminența tratatelor și jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului unanim acceptată și de altfel consfințită de principiu în Constituția României, impune reținerea cu titlu de exemplu a cel puțin două soluții ale Curții Europene, respectiv cauza *Smokovits vs. Grecia* din 11 iulie 2002, cererea 46356 paragraful 32 și cauza *Pressos Compania Naviera S.A. vs Belgia* din 20 noiembrie 1995, cererea 17849/91 paragraful 31.

În esență, în ambele situații este vorba de hotărâri judecătorești nedefinitive care nu au intrat în puterea lucrului judecat și față de care autoritățile naționale (prin norme legale retroactive în cazul Belgiei și prin norme interpretative în cazul Greciei) au răpit părților speranța legitimă de a le se concretiza creanțele.

Curtea Europeană a luat în considerare jurisprudența instanțelor interne la momentul ingerinței și a constatat că astfel de creanțe sunt analizate ca o „valoare patrimonială” și au deci, caracterul unui bun în sensul primei fraze a articolului 1 din Convenție.

În ambele cazuri, reclamanții solicitau recunoașterea unor creanțe, Curtea, având în vedere practica anterioară a instanțelor interne a putut fi convinsă că hotărâri judecătorești susceptibile de a fi atacate, deci nedefinitive, pot fi considerate speranțe legitime¹⁹.

Prin decizia pronunțată de Curtea de apel a fost supusă principiului neretroactivității decizia nr. XXIII din 12.12.2005 a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Ignorând acest principiu și aplicând deciziile pronunțate în interesul legii cu referire la toate cauzele aflate în curs de soluționare indiferent de gradul de jurisdicție în care acestea se află ar însemna că judecătorul național este obligat să ignore caracterul

---

¹⁸ Curtea Constituțională, Decizia nr. 81 din 15 iulie 1994, publicată în Monitorul Oficial nr. 14 din 25.01.1995

¹⁹ Dragoș Bogdan și Mihai Selegean, *Jurisprudență CEDO – studii și comentarii*, Institutul Național al Magistraturii, 2005, pag. 360.

peremptoriu și prioritar al Convenției, să o încalce, aplicând norme naționale cu forță juridică inferioară și de foarte multe ori contrare în interpretare și conținut.

Deosebit de relevantă este însă o altă cauză a Curții Europene a Drepturilor Omului respectiv cauza *Moșteanu vs. România*. „În ceea ce privește obligația judecătorilor de a se conforma jurisprudenței stabilite de Secțiile Unite ale Curții Supreme de Justiție, Curtea reamintește că reunirea Secțiilor Unite ale unei jurisdicții are drept scop să confere autoritate deosebită deciziilor de principiu cele mai importante pe care această jurisdicție este chemată să le dea. Aceasta autoritate particulară - fiind vorba de o curte supremă - se impune secțiilor izolate ale acestei jurisdicții ca și jurisdicțiilor inferioare, fără a aduce atingere dreptului lor și sarcinii lor de a examina în totală independență cazurile concrete care le sunt supuse”²⁰.

Concluzionând se poate reține că aplicarea unei decizii în interesul legii prin caracterul ei obligatoriu este supusă principiului neretroactivității, respectării prevederilor Convenției și nu în ultimul rând a jurisprudenței CEDO.

Dispoziția legală cuprinsă în art. 329 alin. 3 Cod procedură civilă își găsește aplicarea în cauzele aflate în curs de soluționare în primă instanță precum și situațiilor viitoare. Astfel, forța obligatorie a normei juridice interpretative, având în vedere caracterul general abstract și obligatoriu a acestui izvor de drept, se poate manifesta pe deplin cu respectarea, așa cum am mai arătat, a Convenției Europene a Drepturilor Omului, a jurisprudenței CEDO, precum și a principiilor constituționale.

---

²⁰ Curtea Europeană a drepturilor Omului – secția a II-a, cauza *Moșteanu vs. România*, petiția 33176/96 Strasbourg, 22 noiembrie 2002.